

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

נושא השבוע: נישואין (ה)

ההפטרה: "ועמי תלואים" (הושע יא)

ח' כסלו תשפ"ב 1399 (שנה כז')

פרשת ויצא

"ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו" (כא, יא)

עשאו כמין מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות.... (רש"י)

ויש להבין: איזו שמירה היא להניח אבנים סביב הראש, והרי החיות הרעות יכולות לסתור האבנים? למדים אנו מכאן על חובת ההשתדלות המוטלת על האדם לעשות. ולאחר שעשה ככל אשר לאל ידו, יבטח בהשם יתברך שישלים המלאכה וישמור עליו, לכן עשה יעקב השתדלות כפי שהיה צריך לפי מדרגתו. גם בשידוכין כבכל דבר כשמחפשים את בן או בת הזוג יש לעשות השתדלות ע"י תפילות להשם יתברך, פניה למכרים או שדכנים ע"מ שיזכו להיות שליחים טובים בס"ד ויראו ישועות..... (תורת הפרשה)

"ועלי לאה רכות" (כט, יז)

מובא במדרש תנחומא (ויצא ד): היתה לאה שואלת על עשיו ועל מעשיו, והיו אומרים לה איש רע, שופך דמים, מקפח עוברים ושבים, אדמוני, כולו אדרת שיער, רשע וכל תועבות ה' עשה. כיוון ששמעה כך היה בוכה ואומרת: אני ורחל אחותי מבטן אחת יצאנו, רחל תינשא ליעקב הצדיק ואני לעשיו הרשע? שהיו אומרים שכך היו התנאים "הגדולה לגדול והקטנה ולקטן". והייתה בוכה ומתענה עד שנעשו עיניה רכות. ללמדנו כמה גדול כוחה של תפילה בלב נשבר להפוך גזירה רעה לטובה. וזכתה לאה להינשא ליעקב הצדיק ולהעמיד בנים שהיו את הבסיס לקיום עם ישראל.

"לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה" (כט, כו)

לבן אומר ליעקב שלא רימה בכך שנתן לו את לאה לאישה במקום את רחל, שכך הוא המנהג במקומם שלא להשיא את הצעירה לפני הבכירה. להלכה נחלקו הפוסקים האם דברי לבן הם הלכה ויש לנהוג כן כשיש מס' ילדים במשפחה שהגיעו לגיל שידוכים, האם מותר לצעיר להתחתן לפני האח או אחות הגדולים ממנו? ומסקנתם שאין זו הלכה אלא משום דרך ארץ ונימוס. מ"מ מחשש קפידה ראוי לבקש כדי להקדים ובזכות שלא יקפידו יזכו שיפתח להם ה' את מזלם לטובה ולברכה. (עלינו לשבח)

על תשלום לשדכן

השקפת היהדות

פעם פנה ה"חזון איש" לגיסו רבי יעקב קנייבסקי "הסטייפלר" ואמר לו, שיותר מצוי עניני גזילה בשידוכים, שהרי השדכן(מקצועי) יש לו ממש דין פועל שעושה פעולות נכבדות מאוד בשביל שני הצדדים ובשליחותם ומכתת רגליו וגם סובל ביזיונות, ואחרי שנגמר העניין לטוב והצדדים מאוד מרוצים שזכו ונסגר שידוך ועל זה מגיע לו ע"פ דין תשלום כדין פועל וכמנהג המקום. וכל מה שנותנים לשדכן סבורים הם שהוא יותר מהמגיע לו, וכאילו נוטל ממונם בחינם וכאילו מתנה נותנים לו ועינם צרה בזה, והשדכן העלוב מחזר על פתחם ותביעתו בפיו ודומה בעיניהם כעני טרדן, ועושים עצמם שאינם מבינים בכלל מה הוא רוצה, ודוחים אותו בלך לבלי שוב, והוא חוזר פעמיים ושלוש ולפעמים הוא מתעייף מלחזור אחריהם ומפטיק לתבוע את המגיע לו על פי דין אבל בליבו אינו מוחל להם. אך החכם מכלכל דבריו במשפט צדק ומשלם בעין יפה ובסבר פנים יפות ובהכרת טובה

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 4:40-4:43 * סוף זמן ק"ש 8:13-8:16

ציא"ש ר"ת: 5:47

יציאת שבת: 5:14

כניסת שבת: 4:23

מחילה אחרי 30 שנה

מעשה שהיה

אבי היה אחד השדכנים המפורסמים שבירושלים, מן הסוג של פעם.

ביום הוא היה לומד ובלילות היה מתעסק בשידוכים למשך שעות. אבא היה ידוע בתור שדכן אמין ומקצועי, הוא מעולם לא שיקר ולא טיח דברים, הוא היה מונה בפני המשפחות את המעלות והחסרונות ומסביר מדוע לדעתו השידוך מתאים, באופן זה "גמר" עשרות שידוכים בשנה.

יום אחד דפק על דלת ביתנו יהודי מכובד וביקש את אבי, הכנסנו אותו והגשנו לפניו שתיה חמה והודענו לו שאבי יבוא בעוד חצי שעה. כשאבי הגיע הוא נכנס לסלון והם הסתודדו במשך שעה ארוכה. כשהאיש הלך, סיפר אבא לאמא כי לאיש יש בן בשידוכים, בחור מוצלח ושקדן אולם יש לו בעיה רפואית מסוימת והאב התחנן שנמצא שידוך לבנו.

הוא הגיע במיוחד עם משפחתו מחו"ל במטרה לארס את בנו. אבי הסכים אך היתנה איתו ששידוך כזה דורש מאמץ רב ושיחות טלפון ללא הגבלה ובמידה והשידוך יצא לפועל יהיה עליו לשלם מחיר גבוה מן הרגיל. האיש הסכים ואבא יצא לחיפושים נרחבים, במשך 3 חודשים התרכזו בשידוך הזה בלבד ולאחר מאמצים מרובים הוא מצא בחורה מתאימה ושטח את ההצעה בפני האיש ומכאן ועד לסוף השידוך עבר שבוע, אבא היה נרגש והאב היה מאושר.

בסיום האירוסין תחב האב ליד אבא מעטפה ונפרד ממנו לשלום. אבא הגיש את המעטפה לאמא, במעטפה היה סכום נמוך מהרגיל שלא כיסה את עלות הוצאות השידוך: הטלפונים, ההתרוצצויות, הבריורים ושלחת השליחים. אמא היתה כעוסה ומאוכזבת אולם אבא היה שלו ונינוח: "בעזרת ה', יש לנו אבא בשמים והוא ידאג לנו".

ואכן לא עבר שבוע ואבא גמר שני שידוכים נוספים, הוא הביא לאמא את הכסף ואמר בשמחה: "את רואה, ה' עוזר, לא צריך לדאוג, כסף שמגיע לנו יבוא מעצמו עד אלינו".

"איך יבוא הכסף שמגיע לנו?" שאלה אמא, "אפילו במטוס יבוא אלינו הכסף" אמר לאמא בהברקה ושניהם צחקו. ולמה? כי באותם ימים של צנע מטוס היה דבר יוקרתי ואנשים היו מגיעים באניות לארץ ישראל ורק העשירים והמפונקים העזו לחלוט על טיסה.

לאט לאט פג כעסה של אמא, החיים המשיכו לזרום והמקרה נשכח עם הזמן. אבי נפטר בשיבה טובה ורבים באו לחלוק לו כבוד אחרון, גם מפני שהיה שליח בהקמת ביתם וגם מפני שהיה איש תורה אמיתי והיה הרבה מה ללמוד ממנו ולהעריך אותו.

אימי הקשישה עברה להתגורר בביתי. יום אחד קיבלתי שיחה מוזרה: "אפשר לדבר עם הרב ב." ביקש קול במבטא אנגלי, "הרב ב. נפטר, מדבר בנו, מי אתה ומה רצונך?" שאלתי.

אינני יודע אם אתה מכיר אותי, אביך היה שליח להקמת הבית שלי, לאבי קראו... ואתה בטח לא זוכר אותו". משהו ניקר במוחי, הדמעות של אמא... חוסר האונים... האמונה של אבא... "ודאי שאני זוכר אתכם" אמרתי, "אהה... ובכן אני הבן אתה זוכר? אביך התאמץ מאוד במציאת השידוך שלי... תראה אני רוצה לדבר איתך בכנות... במשך 30 שנה התרגשו עלינו צרות רבות שאיני רוצה לפרטן, אנו צועדים מרב לרב, בזמן האחרון הגענו לרב קדוש שהורה לנו לשאול האם היתה הקפדה על השכר שניתן לשדכן שלנו. ומאחר והורי אינם בין החיים אינני יכול לשאול אותם, לכן אני מתקשר אליך, האם ידוע לך על משהו?".

סיפרתי לו את כל הסיפור מהתחלה ועד הסוף ועל הסכום הזעום שאביו שילם, על הצער של אימי וההודיה של אבי וכי הסכום לא כיסה את ההוצאות. הוא הקשיב נדהם לסיפור וביקש שלא אדון את אביו שהיה איש נהדר... עוד באותו שבוע הוא שלח שליח מיוחד לארץ

עם הכסף עבור השידוך וטילפן לוודא שהכסף הגיע. "הראה אותו לאימך ובקש ממנה מחילה", ביקש בדמעות. אימי התרגשה עד דמעות "אבא שלך היה נביא, הוא אמר שהכסף יגיע אפילו באוויר... זה פשוט מדהים", היא מחלה בלב שלם.

אחר כך הוא הפציר בי בקול נשבר ללכת לקבר של אבי עם המעטפה ולומר מפורשות בשמו כי הוא מבקש מחילה וכפרה על כך שדחה את השכר המגיע לו, וכי מעכשיו תסור ההקפדה. קיימתי את בקשתו כפשוטה, אחרי תקופה של חצי שנה הוא התקשר ובישר כי הם רואים עזרה ונחמה מכל כיוון ובעזרה הכל יסתדר לטוב. (מררה לצמא)

הלכות שידוכין [ה]

פינת ההלכה

א. חייב כל אדם לשאת אשה (ש"ע אבה"ע סי' א ס"א, גם על האשה יש חובה להתחתן (הרמ"א ס"יג ס).

ומצוה גדולה היא זו שבא תלוי קיום העולם וישובו (עיין ש"ע ס, ילקו"י סובע שמוות ח"א לרס"ל יחזק יוסף ח"א פ"א ס"א) ובדור שלנו בו גדולים הפיתויים והניסיונות בנושא צניעות, מצוה גדולה להזדרז ולהינשא (ילקו"י ס"ג). ומצוה על כל אחד ואחד להתעסק בשידוכים בעם ישראל (ילקו"י פ"א ס"ז).

ב. מותר לאח צעיר להתחתן לפני אחיו הבוגר ממנו [וכנ"ל לאחות צעירה] כל שהגיע לזמן נישואין ומצא שידוך הגון, אך יבקש רשות וסליחה על שעוקף אותו (ואין למו מכשול לגר"י אברהם ח" פ"ז ס"ב, ילקו"י פ"א ס"ט, עלינו לשבח לגר"י זילברשטיין ח"ד עמ' רפצ) והאח הבוגר לא ימחה ולא יקפיד על זה ובזכות זה יפתח לו ה' את מזלו הטוב ויקויים בו "מצא אשה מצא טוב" (ואין למו מכשול ועלינו לשבח ס).

תשלום לשדכן[א]

ג. הטוב ביותר שהשדכן [בין מקצועי בין מזדמן] יודיע מראש לפונים אליו או שהוא פונה אליהם את מחיר השדכנות שהוא גובה ומועד התשלום ויחתים אותם על הסכם בנידון. וזה חוסך הרבה מריבות ומחלוקות בעניין ומהווה מסמך שמחייב לספרדים ואשכנזים כאחד, גם במקום שלא מגיע לשדכן דמי שדכנות כתוצאה ממנהג אותה עדה [יפורט בהמשך] (מספטי התורה לגר"ל שפי"ז ח"ב סי' לא ס"ד). [כל מקום שאמור כאן שדכן הכוונה גם לשדכנית]

ההלכות הבאות הם בזמן שלא סיכמו מראש כאמור :

ד. אם ההורים של הבחור או הבחורה שנמצאים בגיל נישואין פנו לשדכן מקצועי והוא הציע להם הצעת שידוכין וניהל את השידוך עד לגמר הטוב של הנישואין, צריך לשלם לשדכן את "דמי השדכנות" המקובלים בין אם מדובר בזוג ספרדי או אשכנזי.

(המקור לאשכנזים - ע"פ הרמ"א (ח"מ סי' קפה ס"ז) שדין שדכן כדין מתווך ופועל לכל דין ותשלום, (הרמ"א ח"מ סי' פז ס"לט, פועל אמת לגר"א מונסוניינו עמ' קמ).

המקור לספרדים - אמנם אצל הספרדים בדורות עברו לא נהגו לשלם "דמי שדכנות" אפילו לשדכן מקצועי, ואדרבא השדכן היה טורח בנישואין מממנו לטובת בני הזוג, כיום כשפונים לשדכן מקצועי זה ידוע ומפורסם שזה תמורת תשלום ודינו ממש כפועל ששוכרים אותו לבצע עבודה כלשהיא, וממילא כשפנו אליו זה כמי שאמרו שיבצע עבורם בתשלום וכן כתב ספר חקת משפט - לא תגזול לגאון אלחנן פרץ מאמר כל עמ' קלד-קלה, משנת יואשע איזקסון ונישואין ח"א לגר"י חילו עמ' כז, ודקדק וחקרת ח"ג לגר"א גרוסמן עמ' נב, זכר ישראל שידוכין ונישואין לגר"א ישראלזון עמ' שפב, אהר-שערי משפט לגר"א דבורקס ח"ג עמ' שפב).

ה. שדכן מקצועי שפונים אליו שימצא שידוך לבנם\בתם דינו כפועל שמגיע לו שכר על עבודתו (הרמ"א ח"מ סי' קפא ס"ז, ואין למו מכשול לגר"א ישראל ח"ט פ"ט ס"ז, נישואין כהלכה לגר"מ כהן סי' א ס"ג וס"ק 7, מספטי התורה סס סי' לב ס"ק 2, המאמר שנה סח חוברת ה ירחון תורני עמ' כג, הישר והטוב חלק כא קובץ בית האורח הישר והטוב עמ' רלב, משכיל שולם לגר"ש זכריהו ח"א סי' מ עמ' שד, חושן שלמה לגר"ש עמאר סי' פז ס"ק נח עמ' שט).

ואם לא משלמים לו את שכרו עוברים על גזל (ואין למו מכשול ס, עיין חקת משפט - לא תגזול לגר"א פרץ ס, אורח מנהגי נישואין לגר"א דבורקס עמ' פא ו-פה) ומלבד זאת הדבר עלול לגרום לבעיות בשלום בית של הזוג המשוך או אפילו שלא יהיו להם ילדים ח"ו (ס).

ו. אם השדכן המקצועי פנה אל ההורים או לבנות והציע להם שידוך וניהל את השידוך עד לגמר טוב-הנישואין הרי :

לאשכנזים: צריך לשלם "דמי שדכנות" כנהוג.

הטעם: הפוסקים דימו דין זה לאדם שיוּרד לשדה חברו שלא ברשות ונטע בו עצי פרי, לכן אם היתה השדה מיועדת לנטיעה מעריכים כמה בעל השדה היה משלם כדי להביא פועל שייטע לו שדה זו וסכום זה צריך לשלם לו (ע"פ גמ' זכא מ'עא קא, ש"ע ח"מ סי' שעה ס"א) ולכן כמו שבשדה צריך בעל השדה לשלם ממה שנהגה כנ"ל בשידוכים קיבלו שידוך במקום שראוי להשתדך ואין לומר שנעשה בחינם, שכתב הרמ"א (סי'

רסד ס"ד): כל אדם שעושה עם חברו פעולה או טובה, לא יכול המקבל לומר: "בחינם עשית זאת עימי, הואיל ולא ציוויתני" אלא צריך לשלם שכרו. והוא הדין בשדכנות (משפטי התורה סס) מאחר ושידוך אצל האשכנזים הוא בתשלום כפסק הרמ"א (בחו"מ סי' קפה ס"י) א"כ זה שנהנה מהשידוך קיבל משהו ששווה כסף ולכן צריך לשלם (פועל אמת סס, ודקת וחקרת ח"ג חיי שרה-שדכנות עשה לגר"א גרוסמן עמ' נב, אולר מנהיגי נישואין סס עמ' פא-פד, חקת משפט לגר"א פרץ סס, משפטי התורה לגר"א שפיץ ח"ב סי' לא).

לספרדים: צריך לשלם "דמי שדכנות" כנהוג, ויש קהילות שנהגו לעשות בחינם ולגבם אין חובת תשלום. (הגא"ד באשדוד הרב אלחנן פרץ שליט"א)

הטעם: בדורות קודמים לא נהגו השדכנים בקהילות הספרדים לקחת דמי שדכנות, אדרבא השדכן היה טורח בנישואין מממונו לטובת בני הזוג (חקת משפט לגאון אלחנן פרץ אב"ד באשדוד וזירושלים סס, משנת יהושע סס, ודקת וחקרת לגר"א גרוסמן סס, זכר ישראל שידוכין ונישואין לגר"א ישראל לזון עמ' מט, אהר ח"י עמ' ספב, פועל-אמת סס עמ' קמג, סי' תמים לנדים מהאדמו"ר מנאחץ רבי עיקב מאסקאוויטש עמ' נב). ולכן אע"פ שנדמה את השידוך לדין היורד לשדה חברו שלא ברשות שדרכה לינטע ונטעה, צריך בעל השדה לשלם על מה שנהנה (ע"פ גמ' בבא מציעא קא, שו"ע חו"מ סי' עשה ס"א), הרי מאחר וחתן וכלה היו יכולים להשיג את השידוך ללא תמורה [ספרדים לא נהגו לשלם] נמצא ש"ההנאה" שקיבלו אינה שווה דמים, אם כן השדכן אינו יכול להוציא מהם דמי שדכנות, בפרט שהוא [השדכן] עצמו פנה אליהם (משנת יהושע איזוסין ונישואין ח"א לגר"י חילו עמ' כו ס"כא, חקת משפט לא תגזול לגר"א פרץ מאמר כד עמ' קלז-קלה, פועל אמת לגר"א מונסינגו סס). אך כיום רוב הקהילות הספרדיות נהגו לשלם ולכן צריך לשלם אא"כ מהקהילות שלא נהגו לשלם. (הגא"ד באשדוד הרב אלחנן פרץ שליט"א)

ולכן שדכן שפונה מיוזמתו להציע שידוך לזוג ספרדים ומעוניין בתשלום יודיע להם בפירוש מראש שגובה תשלום ואת הסכום שגובה, שאל"כ דינו כאמור לעיל [שיש קהילות שאינם משלמות ויכול להגיע למצב של אי בהירות לגבי התשלום שמגיע לו].

ז. אם השדכן מזדמן [היינו הצעה מקרית ע"י שכנים, חברים או קרובי משפחה] פנה אל ההורים או לבנות והציע להם שידוך וניהל את השידוך עד לגמר טוב-הנישואין הרי:

לאשכנזים: צריך לשלם "דמי שדכנות" כנהוג (משפטי התורה סס, סי' לא, נישואין כהלכה לגר"מ כהן סי' א ס"ג, הו, ועוד כמבואר בסעיף הקודם). **הטעם:** כמבואר בסעיף הקודם.

לספרדים: צריך לשלם "דמי שדכנות" כנהוג ויש קהילות שנהגו בחינם (מקורות בסעיף הקודם, הגא"ד הרב אלחנן פרץ שליט"א). **הטעם:** כמבואר בסעיף הקודם.

ולכן שדכן שפונה מיוזמתו להציע שידוך לזוג ספרדי ומעוניין בתשלום יודיע להם בפירוש מראש שגובה תשלום ואת הסכום שגובה, שאל"כ דינו כאמור לעיל [ועשוי להיקלע למצב לא ברור לגבי שכ"ט] ח. שכר השדכנות נקבע לפי המנהג המקום והזמן ואין הבדל בין אם השדכן השקיע עבודה רבה לבין השקעה מועטת (נישואין כהלכה לגר"מ כהן סי' א ס"י) כיום המנהג בארץ ישראל לספרדים: כל צד נותן 2000 ₪ (נישואין כהלכה ואגדה לגר"י נקי עמ' 136) ואשכנזים כל צד נותן 1000 \$ (נישואין כהלכה ואגדה סס, משנת יהושע איזוסין ונישואין לגר"י חילו ח"ב סי' טו). [ויש עוד מנהגים לגבי גובה "דמי השדכנות"].

אך כשיש אצל החתן או הכלה בעיות מיוחדות כגון: מוגבלויות, גיל מבוגר, מצב משפחתי מיוחד וכדו' נהוג לשלם לשדכנים "דמי שדכנות" גבוהים יותר [מומלץ לסכם מראש!!] (משפטי התורה סס).

ט. במקרים שלא חייבים לשלם לשדכן "דמי שדכנות" [כגון: אצל ספרדים במצבים מסוימים או אצל אשכנזים שהשדכן מוותר] מן הראוי שבני הזוג יביאו לו מתנה נאה ומכובדת כאות הוקרה והערכה ותבוא עליהם ברכת טוב (ואין למו מכסול פ"ז ס"ז).

הטעם: לאות תודה והכרת הטוב על כך שהשתדל בעבורם והיה שליח נאמן מאת ה' יתברך (סס).

י. אסור לעכב את "דמי השדכנות", והמעכב את שכרו של השדכן עובר על "לא תלין פעולת שכיר". והמשלם בזמן מקיים "ביומו תיתן שכרו" (נישואין כהלכה סי' א ס"ג, קובץ המור ח"ג כסלו תשמ"ג ב"ס הרב הגאון כ"י פראנק עמ' 12). וכל הדין דווקא שתבע השדכן שכרו (ע"פ שו"ע חו"מ סי' שלט ס"י) וכן דווקא באופן שפנו הם לשדכן שימצא להם שידוך, אבל באופן שהשדכן פנה אליהם -שכרו כחוב בעלמא ואינו חייב לשלם ביומו (פתחי תשובה חו"מ סי' פט ס"ב, הישר והטוב קובץ בית הוראה חלק כ"א עמ' רלז).

יא. יש נוהגים לשלם לשדכן בגמר השידוך כאשר הצדדים מסכמים את ה"תנאים" ביניהם [כלומר שיש הסכמה בין הצדדים לנישואין והורי החתן והכלה נפגשים ומסכמים כמה כל משפחה משלמת להוצאות החתונה] ויש נוהגים לשלם בזמן הנישואין (נישואין כהלכה ח"א עמ' קג, הנישואין כהלכה ואגדה עמ' 137) ובמקום שאין מנהג יכולים לעכב עד לנישואין (פתחי חושן לגר"י זלויא ח"ג פ"ד ס"ט).

שעור לגברים באשדוד כל יום חמישי ב- 15: 8 בערב בנושא פרשת שבוע ואקטואליה עם הרב יצחק לוי בבית"כ תפארת מאיר [קרואן] רח' מבצע נחשון 3 אזור ג'

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com